

Zandu Foundation for Health Care (ZFHC)

મધુનાસીની (*Gymnema Sylvestre*)

લોકલ નામ: મધુનાસીની, ગુડમાર પત્તી

વૈજ્ઞાનિક નામ: *Gymnema sylvestre*

ફેમિલી : એપો સાઈનેસી

શાસ્ત્રીય નામ: મેસાશ્રીંગી, અજશુંગી

ઉપયોગ ભાગ: પાન

મુખ્ય રાસાયણિક તત્વ : જીમ્નેમીક એસિડ, જીન માઈન

છોડનો પ્રકાર : વેલા

છોડની ઊંચાઈ : ૪૦ થી ૪૫ ફૂટ સુધી

છોડનું ચક્ર : બહુ વર્ષાયુ

મધુનાસીનીના વેલા થાય છે. તે બહુ વર્ષાયુ છોડ છે. તેનું વાવેતર વાડે કરી શકાય છે. તે ઝાડ પર ૪૦ થી ૪૫ ફૂટ લાંબા વેલા ચઢી જાય છે. મધુનાસીનીના પાન મધુપ્રમેહના (ડાયાબીટીસ) રોગ માટે ઉત્તમ ઔષધ છે. ઘર આંગણમાં અથવા કુંડામાં છોડ રોપી વાંસનો સપોર્ટ આપી શકાય છે. મધુનાસીનીને ગુડમાર તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. નામ પ્રમાણે તેનામાં પ્રમેહનો નાશ કરવાનો પણ ગુણ છે. જેથી મધુપ્રમેહનો (ડાયાબીટીસ) ની દવા બનાવવામાં ઉપયોગ થાય છે. દવા તરીકે તેના લીલા અથવા સુકા પાનનો ઉપયોગ થાય છે. તેનું એકાદ પાન પણ જો ચાવવામાં આવે અને ત્યાર પછી ગળી વસ્તુ ખાવામાં આવે તો પણ તેનો ગળ્યો સ્વાદ થોડો સમય સુધી લાગતો નથી માટે ગુડમાર પત્તી કહેવાય છે.

ઉપયોગ : ડાયાબીટીસ માટે કામ આવે છે. મૂત્ર, મીઠી પેશાબ માટે બહોળો ઉપયોગ થાય છે.

છોડનું વર્ણન : તેના પાન ૩ થી ૫ સે.મી. લાંબા અને ૩ સે.મી. પહોળા હોય છે. અંતે ગોળાકાર અને હૃદય આકારના હોય છે. ફૂલ પીળાશ પડતા, ફળ સીંગ ૭ થી ૮ સે.મી. હોય છે.

જમીનનો પ્રકાર : આ પાકને સારા નીતરવાળી ગોરાડુ મધ્યમ કાળી જમીન વધુ અનુકૂળ આવે છે. આમ તો કોઈ પણ પ્રકારની જમીનમાં થઈ શકે છે.

રોપ ઉછેર : બીજ અને કટીંગ બન્ને દ્વારા થઈ શકે છે. રોપા ઉછેરવા નાની પ્લાસ્ટિક બેગનો ઉપયોગ થાય છે.

વાવણી સમય : મધુનાસીનો વરસાદ ચાલુ થયા પછી જુન જુલાઈમાં વાવેતર કરવામાં આવે છે.

વાવણી અંતર : ૧x૧.૫ મીટરના અંતરે લગાડવા.

છોડની સંખ્યા : ૧ હેક્ટરમાં ૬૭૦૦ છોડની જરૂર પડે છે.

ખાતર : મધુનાસીની જમીન તૈયાર કરતી વખતે ૫ થી ૧૦ ટન છાણિયુ ખાતર ૧ હેક્ટરમાં આપવું આમ તો રાસાયણિક ખાતર આપવાની જરૂર નથી.

પિયત : રોપણી બાદ તરત જ પાણી આપવું બીજું ત્રીજું પાણી ૭ થી ૧૦ દિવસના અંતરે ત્યાર બાદ ૧૫ દિવસના અંતરે આપવું.

સપોર્ટ : દ્રાક્ષની જેમ વેલાને ચઢાવવા માટે મંડપ બનાવવો પડે છે.

નિંદામણ : છોડ વચ્ચે નિંદામણ નીકળતા નિંદામણ કરતા રહેવું.

પાનની વીણી : પાનની પ્રથમ વીણી રોપણી પછી એક વર્ષે છોડ પર ૨૦% પાન રાખી બાકીના તોડી લેવા ત્યાર બાદ છમાસના અંતરે પાનની વીણી કરતા રહેવું.

સુકવણીની રીત : પાનની વીણી લીધા બાદ છાયડામાં સુકવવા મુકી દેવા ૫ થી ૭ દિવસમાં પાન સુકાઈ જશે. ત્યારબાદ ભેજ ન લાગે એ રીતે પાનનો સંગ્રહ કરવો.

ઉત્પાદન : પ્રથમ વર્ષ હેક્ટર દીઠ ૮૦૦ થી ૧૦૦૦ કિ.ગ્રા. સુકા પાન મળે છે ત્યારબાદ દરેક વીણી એ ૮૦૦ થી ૧૧૦૦ કિ.ગ્રા. મળશે.

Quality parameters as per API

Parameters	API standards*
Foreign matter	Not more than 2 %
Total ash	Not more than 12 %
Acid-insoluble ash	Not more than 2 %
Alcohol-soluble extractive	Not less than 7 %
Water-soluble extractive	Not less than 28 %

*API-Ayurvedic Pharmacopoeia of India.

વધુ માહિતી માટે સંપર્ક :

સાઈન્ટીસ ઈચાર્જ,

ઝંડુ ફાઉન્ડેશન ફોર હેલ્થ કેર

ગામ : અંબાય, તા : પારડી, જી. વલસાડ - ૩૯૬ ૧૪૫

E-mail : zfhc.farm@gmail.com,

info@zandufoundation.com

website : www.zandufoundation.com

ફોન નંબર : ૦૨૬૦૨૩૧૮૨૧૭/૧૮

